

Mission Impossible?

Maailmanpankin ja IMF:n köyhyyspolitiikka

Kansainväliset rahoituslaitokset ovat yrittäneet poistaa köyhyyttä maailmasta 1960-luvulta lähtien. Ponnisteluista huolimatta köyhyys on vain pahentunut. Epäonnistumisen syynä on yksisilmäisyys: talouskasvu ei yksinään riitä poistamaan köyhyyttä vaan tarvitaan myös tulonjaon kaltaisia, poliittisesti arkaluontoisia keinoja.

“Olemme oppineet, että vaikka hyvät makrotaloudelliset ohjelmat...ovat erittäin tärkeitä, ne eivät riitä. Olemme oppineet, että kun pyydämme hallituksia ottamaan vaikeita askelia talouden kuntoonsaamiseksi voimme saada aikaan suunnattomia jännitteitä. Toimista kärsivät kansat, eivät hallitukset. Kun korostamme budjetin tasapainon tärkeyttä meidän on otettava huomioon, että lasten mahdollisuudet käydä koulua saattavat kärsiä, köyhille suunnatut terveydenhuolto-ohjelmat saattavat kadota sekä pienet ja keskisuuret yritykset, jotka antavat toimeentulon omistajilleen ja monille muille, saattavat jäädä ilman luottoa ja epäonnistua.”

-Maailmanpankin presidentti James Wolfensohn, 1998

Wolfensohnin lausunto ei sisältänyt mitään uutta kansalaisjärjestöille tai Unicefin kaltaisille kansainväliselle järjestöille, jotka ovat korostaneet jo vuosia, ettei tiukan markkinaliberalistinen talouspolitiikka ei vähennä köyhyyttä kehitysmaissa.

Köyhyys maailmassa kasvaa. Myös Maailmanpankki myöntää, etteivät se omat ohjelmat ole toimineet tyydyttävästi. Pankki julkaisi aikaisemmin tänä vuonna raportin, jonka mukaan 28 köyhimmästä maasta:

- 40 %:ssa talouden kasvu joko pysyi samana tai laski
- 25 %:ssa absoluuttisessa köyhyydessä, eli alle yhdellä dollarilla päivässä elävien ihmisten määrä nousi
- 23 %:ssa odotettavissa oleva elinikä laski

- 54 % :ssa koettiin tulotason lasku, köyhyyden lisääntyminen odotettavissa olevan eliniän lasku tai joku yhdistelmä näistä seurauksista. (*Annual Report on Development Effectiveness, 2000*)

Saman raportin mukaan 1990-luvun aikana köyhien määrä kasvoi maailmassa 100 miljoonaa, kun Kiinaa ei oteta huomioon. Pelkästään 1987-98 määrä kasvoi noin 1 197 miljoonasta 1 214 miljoonaan.

Maailmanpankin ja IMF:n on ollut pakko reagoida tähän kehitykseen. Vuoden 1999 vuosikokouksissaan ne päättivät nostaa köyhyyden vähentämisen keskeiseksi tavoitteekseen. Samassa kokouksessa päätettiin, että tulevaisuudessa matalatuloisten kehitysmaiden velkahelpotusten ja uusien lainojen ehtona on kansalliset köyhyyden vähentämisen strategiat (PRSP, Poverty Reduction Strategy Papers). Maailmanpankille köyhyyden vähentämisen painottaminen on vanhan tavoitteen uudelleen korostamista, IMF:n osalta se on täysin uusi asia.

Köyhyys ei poistu puhumalla

Köyhyyden vähentämisen painotus on luonnollisesti hyvä asia, mutta onko Maailmanpankin ja IMF:n näkökulma köyhyyden vähentämiseen riittävä?

Norjalaisen Christel Michels -instituutin vuonna 1998 julkaisema raportti toteaa, että Maailmanpankin näkökulma köyhyyden vähentämiseen on pysynyt 50-vuoden aikana hämmästyttävän muuttumattomana: ongelman on oletettu ratkeavan talouskasvun avulla. Perusolettamus on, että talouskasvu lisää automaattisesti myös köyhien tuloja.

Raportti osoittaa kuitenkin, että esimerkiksi Afrikassa pelkkä talouskasvu, myös silloin kuin otetaan huo-

mioon parantuneet sosiaaliset palvelut, ei vähennä köyhyyttä. Tarvitaan talouskasvun kannalta keskeisten tekijöiden, kuten esimerkiksi tulotason, maaomistuksen ja koulutuksen tasaisempaa ja oikeudenmukaisempaa jakoa. Näihin seikkoihin Maailmanpankki on kiinnittänyt hyvin vähän huomiota.

Maailmanpankin sisäiset evaluaatiot vahvistavat tämän myös käytännön tasolla. Rakennesopeutuslainat muodostavat yli 50 prosenttia Maailmanpankin lainannosta. Vuonna 1999 julkaistu lainojen sosiaalisia ja ympäristöseurauksia tarkastellut evaluaatio havaitsi, että köyhyysnäkökulma laiminlyödään toiminnassa rutiininomaisesti:

”Suurin osa lainoista ei tarkastele köyhyyttä suoraan, ehdotettujen uudistusten vaikutuksia köyhiin tai toimenpiteitä ehdotettujen uudistusten negatiivisten seurausten lieventämiseksi. Jopa silloin, kun kyseessä on perinteisten tukiaisten ja budjettiproseduurien lopettaminen, oletuksena on, että köyhyys vähentyy makrotaloudellisen tasapainon, julkisen hallinnon, kohdentamisen ja tehokkuuden parantumisen kautta... Lyhyen aikavälin vaikutuksia köyhiin ei juurikaan tarkastella.” (Social and Environmental Aspects, World Bank, 1999 draft.)

Riippumattomien tutkijoiden IMF:n rakennesopeutusohjelmista vuonna 1998 tekemä ulkoinen evaluaatio korosti samaa ongelmaa: ”Vaikka mielestämme [rakennesopeutusohjelmat] eivät systemaattisesti heikennä

köyhien asemaa, on osa köyhistä kansalaisryhmistä niin heikosti integroituneita maan talouteen, että ne eivät pääse osalliseksi taloudellisesta kasvusta.” (External Evaluation of the ESAF, IMF 1998,)

Kysymys maailman köyhyysongelman ratkaisusta nousee jälleen esille Maailmanpankin ja IMF:n vuosikokouksessa Prahassa, kun Maailmanpankki julkaisee tärkeimmän vuosittaisen raporttinsa World Development Reportin, jonka teema tänä vuonna on juuri köyhyys.

Raportin julkaisemista on edeltänyt kansainvälinen kohu, jonka taustalla on raportin kirjoittajan, taloustieteilijän Ravi Kanburin ero tehtävästään kesäkuussa 2000. Kanbur on lyhyen ajan sisällä jo toinen merkittävä uudistaja Maailmanpankkissa, joka on eronnut tehtävästään. Entinen pääekonomisti Joseph Stiglitz erosi vuoden alussa. Kanburin raportin ennakkoversiossa, joka julkaistiin internetissä vuoden alussa, todettiin, ettei pelkkä talouskasvu riitä poistamaan köyhyyttä vaan tarvitaan myös esimerkiksi tulonjakoa.

Maailmanpankin uutislehti kertoi Kanburin erosta kesäkuussa: ”Kanburin painotukset tulonjaon merkityksestä johtivat hänet konfliktitilanteeseen muiden Maailmanpankin ekonomistien kanssa. Heidän mielestä paras avain taistelussa köyhyyttä vastaan on markkinoiden liberalisoinnin kautta saavutettu talouskasvu.”

Kepan näkemyksen mukaan Maailmanpankin ja IMF:n on:

- Selvitettävä aikaisempaa tarkemmin talouspolitiikkansa vaikutukset köyhyyteen ja korjattava evaluaatioiden esille nostamat puutteet.
- Pitäydyttävä talousinstituutioiden roolissa ja varmistettava, etteivät niiden ohjelmat vaaranna YK:n asettamia sosiaalisia, ympäristö- ja ihmisoikeustavoitteita.

Lisätietoja:

IMF:n ja Maailmanpankin vuosikokouksen aikana Prahassa:

Max von Bonsdorff, kehityspoliittinen sihteeri, Kepa, **040-5311 901**

Juha Rekola, tiedotuspäällikkö, Kepa, **040-512 0036**

Helsingissä:

Annamari Koistinen, Jubilee 2000 projektisihteeri, Kepa, **050-340 0642, 09-584 23 243**

Mika Railo, tiedottaja, Kepa, **09-584 23 247**

KEPA

KEHITYSYHTEISTYÖN PALVELUKESKUS
SERVICECENTRALEN FÖR UTVECKLINGSSAMARBETE
SERVICE CENTRE FOR DEVELOPMENT COOPERATION

ADDRESS: Sörnäisten rantatie 25 FIN-00500 Helsinki

PHONE: +358 9 584 233 **FAX:** +358 9 584 23 200

INTERNET: www.kepa.fi **eMAIL:** kepa@kepa.fi